ΣΥΝ ΘΕΩ.

De

GRAVISSIMO ET RARISSIMO CAPITIS AFFECTU CARO

DISPUTATIO INAUGURALIS MEDICA,

Quam

Juſſu & Auctoritate Incluti Medicorum in Illuſtri Academia SALANA Collegii,

PRÆSIDE

VIRO

NOBILISSIMO, AMPLISSIMO, EXCELLENTISSIMO ATQUE EXPERIENTISSIMO

DN. JOHANNE THEODORO SCHENCKIO, Medicinæ Doctore & Theoretices Profeſſore Publico celeberrimo, Domino Præceptore, Patrono ſimul ac Promotore ſuo omni animi veneratione æternùm proſequendo,

Pro SUPREMIS in Arte Medica HONORIBUS PRIVILEGIISque DOCTORALIBUS IMPETRANDIS,

Ad Diem 17. Octobris

IN AUDITORIO MAJORI

horis pro- & pomeridianis

Publico examini ſubmittit

GEORGIUS ADAMUS Dummer/ Ratisbonenſis.

JENÆ, Typis JOHANNIS WERTHERI, 1665.

27

LIBERÆ. AC. ILLUSTRIS. REIPUBLICÆ.
RATISBONENSIS
CONSULIBUS
ET
SENATORIBUS.
VIRIS. MAGNIFICIS. PERSTRENUIS.
NOBILISSIMIS. AMPLISSIMIS. CONSULTISSIMIS. PRUDENTIA. ET. RERUM. GESTARUM.
GLORIA. EMINENTISSIMIS.
UT. ET.
VENERANDI. IBIDEM. CONSISTORII.
PRAESIDI.
ET
ADSESSORIBUS.
VIRIS. MAGNIFICIS. PLURIMUM. REVERENDO. NOBILISSIMIS. AMPLISSIMIS. EXCELLENTISSIMIS. REVERENDIS. CLARISSIMIS.
EVERGETIS. ET. PROMOTORIBUS. SUIS.
SUMMIS.
DISSERTATIONEM. HANC. INAUGURALEM
HUMILI. ET. GRATA. MENTE
DEDICAT. ATQUE. OFFERT
GEORGIUS ADAMUS Dummer/
RATISBONENSIS.

CLARISSIMO

GEORGIO ADAMO DUMMERO RATISBONENSI,

pro

LICENTIA,

gradum MEDICINÆ ſummum adſumendi

publicam adſcendenti cathedram,

EUGE. BONUM. FACTUM.

adclamat

GUERNERUS ROLFINCIUS
PHIL. & MED. D. PROF. PUBL.
SENIOR.

MActe tuâ virtute, tuisque ingentibus auſis:
illuſtre quondam ſic eris patriæ decus.

Quam

QUâm varius juvenum mentes ſopor usque fatigat!
Tityrus hîc patulæ recubat ſub tegmine fagi;
alterius faciem modò mollis amaracus abdit;
lactucâ iſtius corpus Venus algida condit;
ebria quot vino pertundit tempora pinus;
Juniperi gravis eſſe ſolet cantantibus umbra,
ad lucem & multam comitatur dulce papaver?
Has metuens ſyrtes DUMMERUS præterit omnes,
excutiens cerebro CARUM, ſcriptoque venuſto
oſtendens medicam qui poſcat & optet opellam.
Gratamur tricis his te evaſiſſe. Celebris
qui tibi nunc confertur honor per ſecla vireſcat!

Itâ precatur

PRÆSES.

ESt opus ingenio, ſuperas volitare per auras
qui velit. Excellens arte paratur honos,
DUMMERUS qui dum Docturæ inſignia flagrat
quod vel utrisque valet charta tibi probat hæc.
Sit felix! multa vincens ætate Galenum
arteque, ſic illum Teutonis ora colet.

Clariſſimo Domino Doctorando gratulatur animitùs

Johannes Arnoldus Friderici
Phil. & Med. D. P.P. & p.t. Facult. Decanus.

PRO-

DEO DUCE ET AUSPICE CHRISTO!

PROEMIUM.

Quemadmodum caput, in corpore humano, dignitate & nobilitate omnes reliquas corporis noſtri partes ſuperat; ita præ reliquis quoque, calamitatibus atque ærumnis variis expoſitum eſt. Licet hoc non ſolùm in apoplexiâ, epilepſiâ & paralyſi, ſed in noſtrô quoque videre affectu.

Hic enim, tantâ ferociâ, atrocitate tantâ in homines miſeros ſævit, ut non capite ſolùm, parte ſcilicet affectâ ſit contenta, verùm proh dolor etiam! mentis ſenſuumque vires in corpore afficiat & corrumpat.

Quapropter cùm ita ſe habeat, graviſſimusq; hic affectus, non verbis, ſed herbis curari delerique velit, ut poeta loquitur:

Ars mutua eſt, nec fit morbi curatio verbis,
auxiliis Medici ſed magis æger eget.

Sine ulteriorum verborum ambagibus, initium faciemus, atque juſſu & auctoritate Gratioſiſſimæ Facultatis Medicæ, morbum hunc, præ cæteris & perſcrutatu neceſſarium, & ventilationi digniſſimum, publico eruditorum examini, loco Inauguralis Diſputationis proponemus, ac pro virili tractabimus.

Cùm autem hoc citra divinum auxilium ſuccedere nequeat, Deum ter Optumum ter Maxumum, qui non corporis ſolùm, verùm animæ etiam Medicus eſt, ſolicitis veneramur precibus, ut non hôc ſolum tempore, ſed impoſterum etiam, clementiam & benedictionem ſuam nobis largiri velit, quò omnis labor noſter, in ſui inprimis nominis ſanctiſſimi gloriam, Doctorum & Ductorum meorum honorem, ægrotorum ſalutem & mei denique vergat & cedat emolumentum.

Cari etymologiam, ſynonymiam & homonymiam explicat.

Antequam propoſitam materiam adgrediamur, placet, & quidem melioris doctrinæ gratia, homonymiam, ſynonymiam & etymologiam præmittere.

HOMONYMIA. Torporis & Soporis nomine in *Genere* omnes ſomnolenti affectus, qui ſunt πάθη ναρκοῦντα τὸ λογικὸν, καὶ τὸ μνημονευτικὸν, affectiones ſtupefacientes, ratiocinatricem & memoratricem, comprehendi queunt. Hoc in ſenſu καρώδεες veternoſi ſunt Hipp. aut κωματώδεες, ſumta ſcil. voce καταχρηστικῶς, ut notat *Ludovic. Duretus* in *Coac. Hippocr.* de *Hepaticis, cap.* 18. 2. Sumitur pro eo, qui fit ab ebrietate, *ut 2. Prorrh. Lud. Mercatus*, de *curat. morb. intern. lib.* 1. *c.* 2.

In *Specie* verò illum ſolummodò intelligimus, in quo ſomnus non modò longior & profundior eſt, ſed præterea æger vocatus, non audit, & niſi punctus, vix ſentit, ac, quamvis ſentiat, non tamen loquitur, aut oculos aperit; reſpiratio tamen illæſa eſt, quo ipſo, tanquam magis & minus, ab apoplexia differt, in quâ reſpiratio difficilis eſt & cum ſtertore. Hoc ſenſu accipitur ab Hipp. in *Coacis* cum ſcribit: τὸ καρῶδες πανταχοῦ κακόν: *Soporari ubivis malum.*

SYNONYMIA. Quod malum Arabes Suboeth, ſuâ linguâ exprimunt, hoc Latinis Torpor, Sopor & Stupor: *Plinio* Gravedo: Gravatio *Aureliano*, dicitur. Græcis κάρος. *Gal.* τοὺς ὁπωσοῦν καρουμένους *Hippocr.* ἀφώνους nominare conſueviſſe innuit 5. *aph. com.* 5. Appoſitè ab *Aretæo* πάθος ναρκῶδες appellitatur, cum ſtuporem inducat. Germani einen tieffen Schlaf appellant.

ETYMOLOGIA. Carus origine Græca ἀπὸ τῆς κάρης, voce Ionicâ, quæ idem atq; κεφαλὴ, *caput*, hoc enim gravitate & inexpugnabile dormiendi neceſſitate hanc patitur. Unde & Poëtis in uſu, qui κάρηνα & κάρην dixere. Ab hac καρηβαρία, καρατομῶ, quod eſt caput amputo, apud *Euripidem in Alceſtide.* Adi ſis *Joachimi Camerarii utriusque linguæ commentarium pag.* 56. & *ſeq.*

Medici, *inquit Duretus*, veteres ἀπὸ τῆς κάρης, i. e. à capite

nomi-

nominarunt, occupati ex animadverſione cerebri, quoties τὴν τῆς φανταστικῆς ἀπώλειαν ἢ ἔκλυσιν; id eſt, amiſſionem aut exolutionem phantaſiæ exprimere voluerunt. Eſt enim caros ſymptoma & ſignum phantaſiæ exolutæ.

CAPUT II.

Cari definitionem ac rationem formalem proponit.

D*Efinitur: quod ſit ceſſatio ſenſuum cum internorum tum externorum, motusq; voluntarii, cum delatione in ſomnum longum, profundum, ægrèque excitabilem, ſine reſpirationis detrimentô.* Vide *Nobiliſſimum Dn. D. Rolfincium, Præceptorem ſummè venerandum, Epit. meth. cognoſ. & curand. partic. corp. affect. l. 1. c. 5. pag. 21.*

FORMA ſeu GENUS PROXIMUM eſt ceſſatio omnium operationum animalium, ſeu ceſſatio ſenſuum cum internorum, tum externorum, motusque voluntarii, id quod *Galenus* confirmat, quando *de diff. ſympt. c. 3.* dicit: Carus eſt τῆς φανταστικῆς παράλυσις, *reſolutio* nimirum *& privatio ſenſuum internorum & externorum, motusque voluntarii, reſpiratione tamen ſalvâ.* Omniũ autem clariſſimè *Gal. Com. 1 in Hipp. lib. de articul.* κάρος τὸ πάθος μὴτ' αἰσθάνεσθαι, μήτε κινεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον, ἢ παρακολουθεῖν ἑαυτῷ πέπονθεν, ἀλλὰ τόνγε καὶ τὴν μνήμην, καὶ τὴν αἴσθησιν ἅμα, καὶ τὴν καθ' ὁρμὴν κίνησιν διεφθάρθαι. i. e. *Carus affectus eſt, ita ut neque ſentiat, neque moveatur homo, neque intelligat, ſed & rationem, & memoriam, & ſenſum & motum quoque, qui ex appetitione fit, corrumpit.*

Quamvis enim ſopor gravis ab aliquibus pro genere ponatur, is tamen proximum non abſolvit, cùm non quilibet ſopor gravis, ut jam dictum, carus exiſtat, niſi quis ſoporem ſtrictè ſumtum (i. e. altum, profundũ, gravẽ) & ablationem hancce operationum animalium ἰσοδυναμοῦντα fecerit, quomodo ab *Hipp.* in *Prorrh.* & *Coacis* ſæpiſſimè factum, uti oſtendit *Anut. Foëſius* in *Oeconomia Hipp.* In quem modum loquitur *Celſus lib. 8. c. 4.* ubi de fractæ calvariæ ſignis agit, cùm ait: *Protinus requirendum, num conciderit, num ſine ſenſu dormiens quaſi jacuerit.* Vel à

 con-

conjunctо hoc ſomno graviori, ut *Rhaſes* ait, ſymptomate primario eundem quis definiverit.

Per *ceſſationem operationum animalium*, 1. rationis, phantaſiæ & memoriæ. 2. viſus, auditus, olfactus, guſtus & tactus læſionem intelligimus cum *Galeno 4. de loc. affect. c. 2. & 2. acutor. aphor. 20.* neq; omnimodam neque phyſicam, ſed eam quæ depravata ac vitioſa, quo ad ſenſum, vel ſummè tamen diminutam, quâ ratione *Com. 2. in Prorrh. à Gal.* βαθὺς διέγερτος ὕπνος altus & excitatu difficilis ſomnus nuncupatur, vel oppoſitivè ſaltim, longioris ſ. n. intuitu, conſideratam.

Benè *Benedictus Sylvaticus l. c:* Negandum non eſt, aliquando ſenſus internos non eſſe prorſus deperditos, ſed imperfectos manere, ut contigit illi, cujus hiſtoriam deſcripſit *Fernelius 5. Pathologi. 2.* qui in acceſſione ita erat ſopitus, ut nec pilorum avulſionem, nec punctionem ſentiret, & nihilominus excitatus, illa omnia cum furore retulit, quibus graviter excruciatus fuerat in ſopore. Scribit namque *Galen. l. c.* quando in caro hominem neque ſentire, neque moveri, neque intelligere, neque meminiſſe dicimus, tunc ita accipi debet, quod carotici non ſentiunt, nec moventur, niſi obſcurè, & confuſo quaſi judicio, dum videlicet objectô fortiùs feriente ac pungente, partem contrahunt, quod non fit in apoplexiâ. 3. *Motus voluntarii vox* ad differentiam naturalis in definitione à nobis addita fuit. Non enim quemlibet motum hic ceſſare & aboleri dicimus atque exiſtimamus, ſed animalem ſeu voluntarium, qui omnis labaſcit, & immobilis à trunco pendet. Unde iterum *Benedict Sylvaticus Conſil. & Reſponſ. Medicinal. centur. 1.* addit: *absque ullo motu convulſivo partis alicujus determinatæ. Ad meliorem diſtinctionem à motu epileptico, qui non ſemper eſt convulſivus.*

Reſpiratio cur ſalva maneat, in Schola Medica quæritur. Nos dicimus hoc fieri duabus de cauſis.

I. ratione *neceſſitatis*, quia natura de hominis ſalute ſolicita, quicquid poteſt ſpirituum, ad muſculos thoracis mittit, & omnibus aliis motibus, quibus homo ſine mortis periculô carere poteſt, ablatis, reſpiratio, quâ homo ſine vitæ periculô carere non poteſt, quàm diu poſſibile, ſervatur.

II. ra-

II. ratione *actionis*, quia reſpiratio non ſimpliciter & abſolutè actio animalis eſt, ſed vitalis etiam, id quod ex thoracis & pulmonum motu videre eſt; non enim actionem in cerebro, ſed in pulmonibus habet, quod porrò pulſus, qui à facultate vitali, non verò animali perficitur, oſtendit. Lege ſis *Benedict. Sylvatic. l.c.* qui ex profeſſo hoc thema tractat.

Ceſſatio hæc *an repentina eſſe debeat* quæritur. Adfirmativam tuetur *Galenus*, qui 5. *aph. Com.* 5. ſcribit: κυρίως λέγεται κάρος ἡ παντὸς τοῦ σώματος αἰφνίδιος ἀναισθησία καὶ ἀκινησία. *Carus propriè vocatur totius corporis repentina ſenſus motusq; privatio. Heinricus Petræus Diſſertat. Harmoniacar. vij.* cum ſoporis apoplectici cauſas recenſet, eorum facit mentionem, qui arteriis carotidibus & venis jugularibus obſtructis culpam imputant, pro ſe citantes *Hippocr.* 4. *de victus ratione in acutis.* Ipſe autem experientia *Galeni* fretus, qua 2. *de plac. Hipp. & Plat.* 9. *&* 4. *de plac.* 6. oſtendit, ligatis & interceptis arteriis carotidibus & jugularibus, hominem non repente motum ſenſumque amittere, minimè repentinam fieri ab iſta cauſa apoplexiam, propriè dictam, ſed notham & συμπαθικὴν docet, ubi cerebrum non ſecus atque in ſyncope gravi per conſenſum afficiatur.

Johannes Riolanus Anthropograph. l. III. *c.* 9. *arteriis carotidibus* hunc adfectum à veteribus attributum fuiſſe, refert. E noſtro inquit *Ruffus Epheſius lib.* 1. *c.* 3. ſeculo, non arteriarum, ſed nervorum ſenſoriorum adjacentium id vitium eſſe compertum eſt, quare ſi nomen mutare volueris non peccabis.

Ex *Ariſtotele lib.* 3. *de hiſtor. animal.* venas jugulares, conſtricto collo, faciunt hominem concidere & ſenſu privari, atque palpebris clauſis.

Ipſe interim ſciſcitans: *an à nervo intercepto aut reſecto, an potius à vena, quàm arteria obturata in morbis, nō illaqueata* (quoniam *Gal. lib. de utilit. reſpirat. c.* 5. copioſè demonſtravit, experimento facto in animalibus vivis, ex arteriarum jugularium conſtrictione nullo incommodo mulctari & affici) *dependeat*, credit arterias potius obſtrui, quàm venas hoc in affectu. *Valverda*, ſubjungit ille, *in Anatome l.* 6. *c.* 11. teſtatur, publicè in theatro *Columbum* demonſtraſſe in adoleſcente ſoporem induci

duci ab arteriis carotidibus compreſſis aut obſtructis, quomodo id factum fuerit non exponit.

Nos, ſalvo aliorum judicio, exiſtimamus de caro ſymptomatico à forti & vehementi cauſâ, qualis eſt ebrietas *d. l.* percuſſio valida capitis, caſus & præcipitatio ex alto &c. hoc prædicari poſſe, non verò de quocunque & à cauſa qualibet. In febribus enim ſoporoſis, caro periodico, ubi ſentiunt ægri initio caput circa frontem gravari, tinniunt aures, oſcitare incipiunt, laſſitudine corripiuntur, usque quo ſenſim & ſenſim in ſomnum prolabantur, à quo vix excitari poſſunt, priusquam vapores ſint diſcuſſi. Talia obtigêre Admod. Reverendo iſti ægroto, cujus meminit *Benedict. Sylvaticus in Conſil. & Reſponſ. loco citato.*

Cæterùm hic affectus morbus eſſe non poteſt, quia διάθεσις παρὰ φύσιν non eſt, ſed eam tanquam effectus ſequitur: Morbi quoque cauſa non eſt; hæc enim morbum efficit, effectumque non ingreditur. Ergò meritò ad claſſem ſymptomatum, & quidem actionum nec naturalium, nec vitalium, ſed animalium, læſionem ſcilicet plerarumque ſenſuum utpote cùm internorum, tum externorum, motusque voluntarii, pertinet.

Paracelſiſtæ confusè admodum ſoporiferos adfectus deſcribunt. Eorum *Anteſignanus §. 1. 7. de guttæ c. 1.* per defectum ſynoviæ eum definit, hæc enim inſenſibilitatem & privationem motûs facit. *Quercetanus* per congelationem & fixationem ſpirituum. Non ſunt re ipsâ placitis veterum contrarii. Vide ſis *Petræum l. c.*

Caput III.

Cari ſubjectum demonſtrat.

Formali ratione, genere ſcilicet explicatô, ad materialem, ſubjectum nimirum, pergimus.

Eſt autem hoc duplex: Primarium & ſecundarium; hoc *caput*, illud *cerebrum* eſt: *μάλιστα*, authore *Trallianô lib. 1. c. 14.* κατὰ τὸ ἔμπροσθεν μέρος τῆς κεφαλῆς, ὥστε καὶ τὰς αἰσθητικὰς αὐτῶν ἐπὶ πλέον ἀδικεῖσθαι δυνάμεις, maximè in anteriore capitis parte,

qua-

quare etiam ſenſoriæ ipſorum facultates potiſſimùm læduntur.

Galenus 1. de loc affect. c. 2. hoc confirmat, dicitque ſenſu ac motu univerſum corpus privari nequit, niſi ſenſûs ac motûs principium cerebrum ſit affectum.

PARS AFFECTA quænā ſit, Medici inter ſe non unanimiter conveniunt. Reperiuntur nonnulli, qui certam partē, anteriores ſcilicet ventriculos, in quibus imaginationem locant: Alii cerebellum: Quidam poſteriores cerebri meatus, qui ad ſpinalem medullam tendunt, & præprimis quartum ventriculum, ceu partes primariò adfectas, determinant.

Nos cum *Nobiliſſimo Dn. Rolfincio*, neque cerebello neque ventriculis, ſed medullari ſubſtantiæ, principium ſpinalis medullæ quod appellatur, adſcribimus. *Nervi* ad cerebrum pertinent. *Carotides κοινὰ ὄργανα* ſunt, remotè hùc faceſſunt.

CAPUT IV.

Cauſam immediatam & mediatam ſubnectit.

CAUSA IMMEDIATA eſt *ἐπύῤῥυσις τῶν ὁρμώντων εἰς τὰ κάτω τῆς κεφαλῆς*, ſpirituum animalium in organa ſenſus & motus influxus prohibitus.

Per organa ſenſus & motus quid intelligatur, ex nervorum declarabimus uſu: nam ſpiritum animalem elaboratum in cerebrô motuque ejus ad medullam oblongatam & ſpinalem deductum, hauriunt & ad partes pro motu, ſenſu, nutritioneque promovenda vehunt, id quod *Galenus lib. de diſſect. nervor. cap. 1.* confirmat, dicens: *ὡς εἰ τμηθεῖ τὸ νεῦρον, ἀκίνητόν τε καὶ ἀναίσθητον εὐθέως γίνεται τὸ μόριον, ὁμολογῆται πᾶσι τοῖς ἰατροῖς*, *quod inciſo nervô, ſenſu ac motu ſtatim privetur particula, ab omnibus conceſſum eſt medicis.*

MEDIATA PROXIMIOR eſt anguſtia cerebri & nervorum, quæ ab obſtructione & compreſſione humorum vaporum &c. oritur.

Compreſſionis meminit *Trallianus lib. 1. cap. 14.* *ταῖς ἀναθλίψεσι δὲ συμφαίνει, τὸ σύμπτωμα τοῦτο, ἐαν ἀμελῶς τις*

κερα-

κρατήσας, ἐπιδήσῃ τὴν μήνιγγα τῷ μηνιγγοφύλακι. οὕτω δὲ κἂν ὀστέον συνθλίβων σφοδρότερον μᾶλλον τὴν μέσην τοῦ ἐγκεφάλου πιλήσῃ κοιλίαν, *contuſionibus accidit hoc ſymptoma, ſi quis meningis cuſtodem nimis validè imprimat. Eodem modo, ſi quid contundens validius os, medium cerebri ventriculum comprimat. Fernelius lib. 5. pathol. cap 2.* ſcribit: ſe vidiſſe quendam, ictu vehementi ac validô concidiſſe, ut ſanguis ex oculis, naribus, auribus & ore emanârit, hinc totius mentis, ſenſûsque ſtupor invaſerit, ut calvaria pertuſa ac denuo obducta fuerit, omneque remedii genus, ſine ſenſu inductum fuerit, ſicque is tertio menſe reſtitutus, immemor omnium quæ acciderant,

Mercurialis refert, ſe vidiſſe quendam, ab importunâ cranii perforatione factum caroticum, ubi ſcilicet in vulneribus inter perforandum vel eximendum os, membrana cerebri violatur, negligentius impreſsô inſtrumentô chirurgico, quod μηνιγγοφύλακα, appellant.

Obſtructiones fieri poſſunt â craſſis & frigidis humoribus in cerebrô collectis. Ita humor pituitoſus & aquoſus in cerebrô quantitate collectus, non cerebri ſolùm ſubſtantiam, ſed ventriculos etiam opplet, atque principium nervorum obſtruit, ſimulque ſpiritibus animalibus tranſitum præcludit.

Cùm frigus & mador unà conveniant & conſpirent, ut caro fiat, quæritur: utra earum præpolleat. *Johann Stephani l. c.* frigus magis præcipuam cauſam eſſe putat, cui ſubſidio poſteà eat mador, cum vigiliæ etiam principaliter ex calore enaſcantur. Caros etiam paro..yſmos febrium ſequitur, in quibus natura à materia ſuffocatur & obruitur, unaque ſpiritus ipſi obruuntur, ut fit in febribus à putreſcente phlegmate. Nos exiſtimamus cum *Jacbino*, frigus humido juncto in producendo caro efficacius operari, neque enim frigus ſolùm reſolvit, ſed etiam exiccat. Conſentit *F. Platerus Tom. prax. 1. c. 2. de mentis conſternat.* qui perfrequentem cauſam cari pituitam pronunciat, dum largiter perfundit & refrigerat cerebrum.

An à ſanguine deſcendere poſſit carus, negat *Jacbin. in Com. ad Rhaſen.* Alii, quos inter eſt *Jaſon Ziricaus*, adprobant. *Vid. Petr. Foreſt. Obſerv. l. 10. c. 38. Petrus Salius Diverſus* in

Com.

Com. ad lib. 2. de morb. Hippocr. eum, qui ab ebrietate, tanquàm cauſa calida, provenientem, verum capitis ſtuporem non appellandum cenſet. Docet tamen experientia in ſoporoſorum cadaveribus, aperta calvariâ, cerebrum ſanguine extravenato, vaſa item turgida inventa fuiſſe, uti in Secretario Vaſeo cataleptico obſervavit *Jacob. Hollerius lib. de inter. mor. curat. 1. c. 9. in Schol.* Vide plura huc ſpectantia, apud *Wepfferum in obſervat. de apoplex.* & *Bernhard. Verzaſcham Exerc. de apoplexia.* Ἐπίκρισις eſt: ſi ſopor accidat, capite ictu vehementi percuſsô, ſi apoplexiam ſanguineam, ſi eam ab ebrietate in plethoricis corporibus is comitetur; ſi inflammationibus & febribus continuis ſuccedat, nequit non peccare ſanguis & cauſa fieri. Sanguis hic vel purus vel impurus abundare poteſt, pituitoſus melancholicus, corruptus, in motu etiam peccans. A nimium agitato, non minus obſtruuntur meatus, quàm ubi debiliter movetur aut quieſcit. Adiſis *m. m. Johan. Walai* & *Diſquiſit. Therapeutic. B. Swalbii.*

Sanguinem ſeroſum vaſa cerebri diſtentantem, ſinusq; contrahentem accuſat *Nobiliſſimus Dn. D.* Præses, Præceptor ſummè honorandus. Teſtatur *Carol. Piſo* in *obſerv. ſingul. morborum à ſeroſa colluvie & illuvie ortorum*, in Catharina Go annorum 63. & habitus ἀσάρκου, è febre comatoſa redditâ caput poſt mortem apertum plurima ſcatuiſſe aqua.

Vapores immodici, craſſi, nebuloſi & narcotici, ſive geniti in cerebrô, ſive à ventriculo, inteſtinis, liene, utero, meſenteriô & pãcreate trãsmiſſi, manifeſta aut occulta qualitate præditi. (*Vid. Felix Plat. l. c.*) ad cerebrum delati, cari cauſa eſſe poſſunt, quando ſpiritus animales aggravant & veluti caligine ſuffundunt, unde tota poſtea œconomia cerebri interturbatur. Sic in febribus intermittentibus ſæpius ſpectatur carus. Sic ebrii profundô ſopore à vaporum ex vinô & crudis alimentis elevatorum copiâ detinentur: ſic pueri lumbricis laborantes caro afficiuntur, à craſſis & copioſis vaporibus, ex crudorum & pituitoſorum humorum copiâ elevatis: ſic etiam in febribus nonnullis intermittentibus, ſopor initio acceſſionis contingit, ob crudorum & putreſcentium in venis humorum, præſertim meſarai-

cis contentorum copiam, qui à calore paroxyſmi febrilis attenuati, multos vapores ad caput transmittunt, talemque ſoporem inducunt, qui interdum ceſſante frigore vel rigore ceſſat, interdum uſque ad finem paroxyſmi permanet, prout vapores craſſiores aut tenuiores, magis aut minus copioſi, facilius aut difficilius diſcutiuntur.

Ad mediatas à nonnullis proximas, diſtinctim reducuntur *ſpiritus animales*, quatenus aut deficiunt, aut impuri ſunt. *Vid.* citatus jam *F. Platerus*, quod tamen, cum vitio potius fiat ſanguinis tanquàm materiæ è qua generantur, culpaque alterius, nos ad humores & vapores cum pleriſque referimus.

Scheunemannus in medicinâ reform. c. 7. ſopores refert ad ſulphur reſolutum immoderatius luxurians, narcoticos & ſoporiferos inducens affectus, quos ſuſcitat & narcoticâ vi & inebrietate, quâ ſtupidos, ſordidos, oblivioſos ægreque excitabiles reddit.

Quercetanus Tetrade. affect. capit. 11. dum non frigidis & craſſis humoribus ſolùm, ſed etiam nebuloſis exhalationibus cauſam hujus affectus aſcribit, vitriolatis & coagulandi vim habentibus, à Dogmaticis non diſſentit.

Alii mercuriales accuſant, qui adminiculo ſalis hoc præſtant. Sed hic effectus non eſt frigoris, cum Mercurius in ſe contineat ignem potentiſſimum, qui flammæ infernali à *Paracelſo* comparatur, in *Cœl. Philoſoph.* Igitur potius ſubſtantificis debetur effectus hic principiis, probabileque eſt, ut ſcribit *Petræus*, mercurio, qui à calore excitatur, avolante, ſulphuris narcoticos fumos relictos & aliis impuritatibus mixtos ſuffocare ſpiritus.

Quemadmodum *Helmontius* in omnibus morbis, ita etiam in hoc, archæum ſuum à narcoticis venenoſis, & animæ ſenſitivæ exitialibus impuritatibus materialibus, ſordibusvè excrementitiis turbatum & ligatum *Tract. demens Idéa*, tanquam veram ac genuinam accuſat cauſam.

Sengwertus mali hujus vitium eſſe dicit fermentationem vitioſam.

Alii diſpoſitionem ſpirituum animalium, atque pororum cerebri conſtitutioni contrariam, quæ in vigilantibus eſt, pro-

po-

ponunt, ut ſunt *Carteſiani.* Exegeſin legeſis *in Tractat. de Homine* apud *Renat. des Cartes.*

CAPUT V.

Cauſas remotiores naturales, non naturales, & præternaturales exhibet.

A Cauſis mediatis proximioribus, ad *remotiores naturales, non naturales,* ac *præternaturales* jam progrediendum eſt.

An *à cauſis ſupernaturalibus, dæmone, faſcinis* carus inferatur, & quomodo, licet Practici harum quoque meminerint ex *Apuleio* & *Homero*, *Scientiæ naturalis* Profeſſoribus indaganda relinquemus.

NATURALES ſunt *temperamentum*, frigidum & humidum, atque *ætas ſenilis.* Tali temperamento prædita erat religioſa illa apud *Foreſtum l. X. obſ. 38.*

NON NATURALES ſunt *ſex res non naturales,* ſubſtantiâ, quantitate, qualitate & utendi modô peccantes.

AER *frigidus,* qui humores incraſſat, longos morbos parit & deſtillationes facit. *Heurn. l. 7. Inſtit. humidus*, qui catarrhos movet & fovet. *Trincavell. lib. 2. conſil. 10. craſſus*, qui ſpiritus animales & vitales obſcurat, ſanguinem & humores denſat & labefactat. *Fernel. lib. 1. path. c. 3. pluvioſus* & *nebuloſus,* qui ſpiritus tenebricoſos facit, quo poſtea non benè difflari poſſint.

Pertinent huc: *algores, imbres, glacies, nix, venti boreales* & *aquilonii,* tùm *auſtrales* ſub hiemem flantes. *Infauſtus ſiderum adſpectus. Galen. Com. in Prorrhet. Hippocr. 2.* inhabitationem locorum ſubterraneorum, illuminationem radiorum lunæ addit, maximè capite repletô, vel catarrhis obnoxiô, magisque ſi lunæ radii cameræ foramen intrent, quod ob nimiam humiditatem ejus contigit, docente *Avicennâ.* Ita hieme asperâ ædes ſacras frequentans, carotica facta mulier religioſa iſta apud *Foreſtum l. c.* *Epidemicam* hanc paſſionem *Achilles Gaſſarus* teſtatur *epiſtola* ad *Geſnerum*, memorante *Schenckiô lib. 1. Obſervat. p. 67.*

CIBUS frigidus, craſſus ac flatulentus, qui difficile con-

coquitur, multos flatus generat, & naturâ caput gravat, ac vaporibus replet. *Solenand. ſect. 1. conſil. 2. & 10.* ex leguminibus, fungis, carnibus induratis.

Huc referuntur *medicamenta*, papaver, opium, tabacum, mandrogora, ut ſcribit *Dioſcorides de re medica l. 4. c. 74.* etiam olfacta.

A *medicamentis narcoticis* nimiâ copiâ aſſumtis, ſomnus ita profundus excitatur, ut multi ex imprudente opii uſu in ſomnum perpetuum demerſi fuerint; talis etiam vis narcotica, in quibusdam animalibus reperitur, ut in torpedine: ſic ex morſu aſpidis ſoporem lethalem induci refert *Plutarchus* in Cleopatræ interitu. Quomodo ſopor à *carbonibus accenſis* fieri poſſit, lege ſis *Donat. Marcell. Hiſtorica Medica* mirabili *cap. VI.* Idem efficiunt *cameræ noviter calce incruſtatatæ.*

Mercurialis refert exemplum, nimirum Sabæos populos incidere in hunc morbum ex odore & fragrantiâ fructuum & florum apud eos naſcentium, & curari ſuffitu bituminis & barbæ hirci.

POTUS *multus*, qui nervis ac cerebrô nocet. *Galen. com. 3. in lib. 3. de popul. morb.* *Vina minus defecata*, muſtum, mulſum, fortia etiam, aromatiſata. *Cerevisia lupulata* nimium, & cui lolium admixtum, præſertim ſi nimium bibatur. Vinum muſteum inflat & fervet in ventre. *Hipp. l. 1. de diæta.* Iſta cum ſurgit nebula, ſcribit *Joh. Antonides* van der Linden *in ſelect. X. §. 27.* ebrietas ſomnum, mox cum urget ſopor obrepit. Hic eſt, quem propriè Græci κάρον vocant. Nam & impropriè appellant medici carum, qui iſti omnia ſimilis eſt, excepta cauſa. Mecum facit *Cauſabonus* ex *Athen. 21. 9.*

SOMNUS *excedens* ſenſuum mentisque vires torpore debilitat, calorem obtundit, ſpiritus offendit & obnubilat, functiones animales & naturales infringit, atque crudos humores accumulat. *Martin. de morb. meſenterii.*

VIGILIÆ *immodicæ* vires corporis labefactant ac perdunt, cruditates pariunt, cerebri & ſenſuum functiones debilitant, naturales autem imbecilles reddunt, univerſum denique corpus reſolvunt & ſiccant. *Fuchſius inſtit. lib. 2. ſect. 4. c. 7.*

Ab

Ab his carus quomodo producatur, *vid. Ægineta lib. 3. c. 11.*

MOTUS *intempeſtivus* vires proſternit, corpus languidum reddit, calorem nativum extinguit & appetentiam debilitat. *Joel. lib. 2. med. ſect. 4.*

QVIES *ſuperflua* calorem debilitat, ſuperfluitates retinet & aggravat. *Arnold. de Villa nova doct. de conſerv. memor. aphor. 13.* Ad hunc fontem *Balnea* reduci poſſunt, quæ ſpiritus demulciendo animales ſoporem inducũt & caput humiditate replent.

EXCRETA & RETENTA coctiones perturbãt, unde noxii caput ferientes aſcendunt humores. *Martin. de morb. meſent.* uti ſuppreſſio menſium, hæmorrhoidum, narium hæmorrhagiæ conſuetæ, ſudor inhibitus &c.

ANIMI PATHEMATA naturalem corporis ſtatum obterũnt, ſanguinẽ & ſpiritus vitiant, facultates & functiones pervertunt, animum è ſtatione dejiciunt, varios & numeroſos affectus infligunt & ad mortem ſæpiſſimè præcipitant v. g. animi perturbatio, iracundia. *Georg. Bertin. l. 8. med. c. 22.*

PRÆTERNATURALES ſunt *vulnera, contuſiones & ictus capitis*, quæ etiam actiones animales turbare poſſunt, id quod *Fernelius* probat *lib. 5. pathol. c. 2.* dicens: fiunt præterea & ſoporoſi affectus cerebrô ictu vel caſu vehementius concuſsô.

Ab *epilepſia* carus quandoque oritur, cujus etiam paroxyſmum ſolvit. Exemplum recitat *Hieronymus Capivaccius* juvenis cujusdam, in conſilio à *L. Scholtz. edit. 45.*

In *febribus* etiam & *inflammationibus* ſpectatur caros ἐπιγινόμενος. *Videatur Foreſt. l. c. obſerv. 39. Fernel. lib. 5. Pathol. 2. Avicenna l. 3. Tract. Fen. tr. 4. c. 1.*

Carum in febre ſanguinea obſervavit *Amat. Luſitan. curat. medic. cent. 11. c. 24.* In *Scholiis* addit: diuturnis & vehementiſſimis febribus ſuccedere, unde *Aetii* ſententiam approbat.

Ex *cranii fractura* carum iterum adnotavit *Foreſtus obſerv. l. c. 40.*

A *dolore capitis. Hippoc. 4. acut. 23. Jonſtonius Idea Univerſ. Medic. Pract. l. 8. c. 7. art. 3.* A *vertigine* iterum *Foreſt. l. c.*

A *compreſſione* cranii ab incauta trepanatione, recenſente

Zacuto Luſitano Prax.Hiſtor.lib.1. pag.173. hac ipſa enim iter ſpiritibus præcluditur animalibus. De hac cauſa intelligendus *aphoriſmus Hipp. 58. l. 7.*

Poſt *vomitum* pituitoſæ materiæ per totam hyemem mulier quædam ſomnolenta evaſit, quæ triduo poſt ad ſe rediit, adnotante *Joh. H. Smetio Miſcell. medic. l. 10.*

CAPUT VI.
Cari differentias exhaurit.

DIFFERENTIA ratione *Generis*. Carus *alius* eſt *legitimus & verus*, *alius illegitimus ſeu ſpurius*, *alius intenſus, gravis & confirmatus*, ubi omnes actiones animales, alius *remiſſus, levis* & *incipiens*, ubi non omnes ceſſant, dicitur. *Alius ſine febre*, *alius cum febre; primarius, ſymptomaticus, malignus, benignus.*

Subjecti ratione *alius* fit per *eſſentiam*, qui *idiopathicus*, & generatur in ipſo cerebro, *alius* per *conſenſum*, qui *ſympathicus* vocatur, nutriturque ex ventriculô & partibus aliis.

Cauſarum ratione, tot mali hujus differentiæ conſtitui poſſunt, quot cauſæ hunc effectum producunt. Secundum *Galen. 4. de loc. aff.* *alius* eſt ab intemperie frigida & humidâ cerebri, à pituitoſo humore: *alius* à muſculi temporalis compreſſione: *alius* à valida cerebri perfrigeratione, in acutis morbis acceſſionum initio: *alius* à compreſſione anteriorum cerebri ventriculorum & ejus membranæ, ex caſu præcipiti: *alius* à doloris ſævitie. Addendum: *alius* à *medicamentis*, venenis, fumô, diſſipatione & defectu ſpirituum, obligatione carotidum, evacuatione nimiâ. *Alius* ab ebrietate, animi conſternatione.

CAPUT VII.
Signa diagnoſtica & prognoſtica delineat.

SIGNA DIAGNOSTICA petuntur vel ab *eſſentialiter morbo inhærentibus*, vel quæ *ex neceſſitate* ea *inſequuntur*. Horum alia ſunt *generis*, alia *ſubjecti*, alia *cauſæ*.

Gene-

Generis ratione, in *vero legitimo & perfecto* adeſt gravis & perpetuus ſomnus, quo qui corripitur veluti mortuus & caudicis inſtar cubat, ut nullos fragores nec inclamationes, quamvis ſtentoreas, audiat. Si forte tamen expergiſcitur, palpebras difficile attollit & protinus in ſoporem delabitur. Oculi ſunt clauſi, & ſi pungatur reſpondet quidem; ſed oculos non aperit æger; *pulſus* adeſt debilis & parvus, reſpiratio adhuc libra, niſi cauſæ vehementia alteretur & ſtertoroſa fiat; abeſt febris *Gal. 13. m. m.* quanquam *Poſſidonius* apud *Aëtium l. c.* lentam adſtruat. Addunt aliqui, quod carotici diſſipatâ & aſſumtâ materiâ perfrigerante cerebrum obſtruente nervos & ligante ſpiritus, ad priſtinum redeant ſtatum. In *ſpurio & imperfecto*, quædam horum deſunt, febris adeſt, comitantur eum ſigna comatoſorum, catalepticorum, apoplecticorum, vertiginoſorum, hyſtericorum, ſyncopticorum.

Ab his autem diſtinguitur. Nim. à *lethargo*, quod hic ſemper febrem habeat conjunctam, quæ ſemper mitis & ſequens, ægri etiam lethargici reſpondeant. Ab *apoplexia*, quod in hâc ſemper lædatur reſpiratio, neq; excitentur ægri, niſi ſolvatur morbus; repentina fiat omnium actionum animalium abolitio, afflicta unâ reſpiratione. A *catalepſi*, quòd ſubitò hæc homines invadat, motus plus afficiatur quàm ſenſus, ita rigida ſint membra, ut ne inflecti poſſint, quemadmodum *Buchananus* refert, quendam in mediis ſcalis adſcendentem ſubitò ſtupore correptum adeò gradibus adhæſiſſe, ut nec ullâ ratione divelli potuiſſet, ſicq; ſequentibus viam præcluſiſſet. Ab *hyſterica paſſione*, quod hôc affectu detentæ mulieres nec quicquã loquantur, alacrius oculos attollant, & citò deſinat vel ad ſalũtem vel mortem. A *ſyncope*, in qua adſunt pulſus obſcuri languidi, facies adeſt cadaveroſa: in caro pulſus ſanorum ſimilis, vel magnus, validius, faciei color floridus conſpicitur. Ab *epilepſia*, quod motus abſit convulſivus. In *incipiente* præcedit dolor, capitis gravitas, tinnitus aurium, propenſio in ſomnum oblivio, laſſitudo corporis, oſcitatio, quousque penitus ceſſent ſenſus & conſopiantur. *Vid. Forſt. Dodon.*

Subjecti ratione, earum per *eſſentiam* deſignabunt cerebri intem-

intemperies frigida vel humida, ſuppreſſa cerebri per nares, palatum, aures, evacuatio ordinaria; præceſſit morbus aliquis capitis, dolor, contuſio, vulnus, phrenitis &c.

Per *conſenſum* qui fit patefacient ægri, qui vapores adſcendentes in caput & ſoporem inducentes ſe ſentire adfirmabunt, aderunt inflationes ventriculi, murmura inteſtinorum, à ſumto cibo affectus ingruet, præceſſerit ebrietas & repletio ſtomachi; aderunt ructus, oſcitationes crebræ, adfectus ſua habebit intervalla lucidiora. Quod ſi *hepar, lien, uterus, pancreas* intemperie aut obſtructionibus ſuis cauſa fuerint, horum ſigna ab actionibus læſis, excretis & retentis, tum qualitatibus mutatis petenda affectum manifeſtabunt. Aderunt urinæ tenues, crudæ, evacuationes conſuetæ ſuppreſſæ, de dolore, tumore inflammatione dictarum partium conquerentur. Si *à totô*, ægri vel plethorici, vel cacochymici erunt: quorum ſigna ex ſuis locis erui, hucque referri debent.

Cauſarum ratione. A *pituitoſis humoribus* in cerebro ſtagnantibus ſoporoſos affectus, earum inprimis, produci teſtantur habitus pituitoſus, ætas ſenilis & puerilis, regio & tempeſtas frigida ac humida, conſuetæ per os & nares pituitoſæ excretionis ſuppreſſiones, pulſus ſunt molles, effæminati, undoſi. Lurida pallent ora, caput torpidum graveſcit, tumeſcunt palpebræ, frigus tactu percipitur, præceſſit victus generandæ pituitæ aptus. Si à *ſanguine*, ſoporoſum hunc affectum generare ſignificabunt plethorica diſpoſitio, rubor faciei atque dolores capitis tenſivi; venæ præſertim jugulares prominent, oculi rubent, æſtus circa caput inſolentior, urina magis tincta aurea, pulſus major; hæmorrhagia ſuppreſſa fuit conſueta.

Si à *ſeroſa colluvie*, ſeroſorum animadvertent humorum proventum, æger catarrhis erit obnoxius, ſaliva & urina copioſior profluet, feces erunt liquidiores, ſudor inhibitus.

Si ab *inflammatione, phreneſi, febre, peripneumonia* tunc aderunt affectuum horum ſigna.

Si ab *ebrietate*, non opus erit teſtibus.

Si à *narcoticis ingeſtis* aut aliis *καρηβαρίαν* inducentibus, comparandus morbus cum illorum viribus eſt. Juvabitur æger alexiteriis & ſpecificis adhibitis. Si

Si à *plagâ, caſu*, vel ægri vel adſtantes hoc ediſſerent.

Si à *cauſa occultâ* & *epidemiâ*, plures malum hoc unô tempore eodem modo afficiet, ſimilibus curabuntur remediis, aut ſi moriuntur, ſimilibus ſymptomatibus corripientur.

Plura vide apud *Avicenn. l. c. cap.* 2

PROGNOSTICA alia *ſalutem* & *mortem*, alia *brevitatem* & *longitudinem*, alia *modum eventus* cari detegunt.

SALUTIS & MORTIS ratione *generis*. Affectus periculoſus eſt, & quò major & profundior, à quo æger difficilius expergiſcitur, eò majus vitæ periculum portendit. Periculoſior tamen eſt, qui apoplexiæ eſt finitimus. Periculoſior ſymptomaticus, quam criticus. Quod innuere videtur *Gal. 3. Progn. Com.* 3. cum inquit:

Comatoſus affectus acutô morbô ſuperveniens, valdè periculoſus eſt, vel enim caloris nativi extinctionem ſignificat, vel malignam & venenatam qualitatem oſtendit, quæ in febribus malignis & peſtilentibus cerebrum plerumque ſolet impetere.

Graviſſimus eſt cum febri continuâ, ob affectæ partis dignitatem & nobilitatem. *Aliquando pueruli per profundiorem longioremq; ſomnum, celeres in melius facere mutationes, ita ut criticæ evacuationis vicem ipſis jubeat.*

In vigore febrium validiſſimum deſignat morbum, & ex virium languore deſcendit, ut in Hermocrate apud *Hipp. 3. Epidem.* 1.

Immò, ut peritè judicat *Proſper Alpinus* de *præſagienda vitâ & morte ægrotantium*, quò graviores comitatur affectus, eò gravius periculum importat.

Nullius curationis dicitur *Jonſtonio* ſi in febrium continuarum declinatione accidat. *Difficilior* quo gravior læſa *reſpiratio*. Periculoſior qui repentè accidit & citra cauſam manifeſtam.

Subjecti ratione, ſympathicus, qui à vaporibus elevatis, & conſenſu partium inferiorum oritur, minus periculoſior idiopathico, qui per eſſentiam fit. Deterior qui ſubſtantiam, quam qui cavitates & meatus affectos tenet. Difficilior curatur in

ſene quàm in juvene. Item ſi nervis admodum eſt in pactus humor. Periculo plenus ſi à vulnerato muſculo temporali. *Hipp. lib. de artic. Si à maxillâ infernâ utrinque luxata. ibid.*

Cauſarum ratione, quò magis ad frigiditatem vergit, eò majus metuendum periculum eſt, id quod in ſenibus videre licet, ubi affectus noſter ut plurimum lethalis eſt, cum ob caloris nativi inopiam, tum ob debilem facultatis expultricis expulſionem. Melior à ſanguine. Deterior à plaga & ictu vehementi, ut ab ictu lapidis, unde calvaria fracta. A vertigine ſubitaneâ. *Vid. Foreſt.* A veneno, morſu ictus venenatæ feræ periculo non vacat, cujus idem meminit *Foreſtus*. A frigore externô facilius reſtituitur.

LONGITUDINIS & BREVITATIS. Morbus noſter longus eſſe nequit, quia cerebrum viſcus nobile, truculentiam hanc diu ſuſtinere non poteſt. Ad aliquot dies tamen perdurat. Qui periodicas habet invaſiones, curatu tardior exiſtit.

MODI EVENTUS ad *ſalutem* terminat viribus vitalibus non proſtratis. Vel ſi ſenſim remittit per hæmorrhagiam narium in cauſa ſanguinea, per dyſenteriam & ſudores in pituitoſa & ſeroſa. Ad *mortem* tendit virium diſſolutione & ſuffocatione, maximè repentinâ. Raro in paralyſin degenerat. Lethalis ſi in pleuriditem aut peripneumoniam deſinit. Qui febri citantur caro intereunt & convulſionibus corripiuntur. Si fuerit cum defectione vocis, convulſionem minatur. *Hipp. in Coac.* In epilepſiam deſinere, obſervavit *Dodonæus*. Quandoque ut catoche in lethargum, ita lethargus in carum tranſit, ceu obſervavit *Dodonæus in Exempl. obſ. Medicinal. c. 7.* Ex epilepſia febris continua, ex hac autem carus profundiſſimus lethalis ſubortus, apoplexiæ ſimilis, in nobilis viri uxore, Everhardi à Fleisheim adnotatus reperitur ab *Heinrico Smetio Miſcellan. l. X.*

Caput VIII.

Curationem, quæ triplici indicationum genere abſolvitur, ſuggerit.

HActenus naturâ cari, genere, ſubjectô, cauſis, differentiis, ſignis diagnoſticis & prognoſticis conſideratis, unicum reſtat

ſtat ut ad curationem, principalem & utiliſſimam medicinæ partem, accedamus, non enim ſufficit, morborum variorum, ut & cari naturam, genus, ſubjectum, cauſas, differentias, ſigna diagnoſtica ac prognoſtica inveſtigare, ſed etiam illum ex corpore humanô extirpare, atque ſanitatem labefactatam reſtaurare.

Curatio cari cum ſoporiferorum affectionum medicatione in quam plurimis coincidit.

Trallianus l. c. ubi de lethargô tractat, ſub finem capitis addit: ταύτην δεῖ ποιεῖσθαι καὶ ἐπὶ τῶν ἐχόντων κάρον ἴασιν. Οὐ γὰρ θεραπεία πολύ τι διήλλακται, οὐδὲ ἡ αἰτία.

Ejusmodi curatio (lethargicorum) *etiam in his, qui veternoſô ſopore, quem caron vocant, premuntur, tentanda eſt. Neque enim ea multum variabit, neque cauſa.*

Galenus XIII. m. m. 20. affectibus qui pervigiliis opponuntur, curationem contrariam adhibendam docet, quos nomine etiam appellat altos ſopores, ἀποπληξίαν & κάρον, & κατόχας *Græcè.* ſcil. *vim ſopitam excitare*, ac noxii humoris, qui citra putredinem eſt, & citra febrem altos ſopores invehit, craſſitudinem incidere atque excalefacere. Unde naribus thymum in acetô coctum affricare jubet. Palatum valentibus & acribus ungere, ſternutamenta adhibere; cucurbitulas admovere ſi diuturnus ſit affectus.

Nos METHODO MEDENDI principiis innixi, quæ ſunt *indicationes* & *auxiliorum materia.*

Θεραπευτικὴν, CURATORIAM, verſari dicimus, non modò in alteranda cerebri intemperie, obſtructionibus reſerandis, cerebro per appropriata roborandô confortandôque tùm quæ ſpecificè huic malô adverſantur, ſique *febris adeſt, vulnus, ulcus*, per contraria delendo: verum inſuper etiam, in ſymptomatis pernicioſi, quod urget, ablatione citiſſimâ, id quod communiter à Medicis *curatio in paroxyſmo* nominari conſuevit.

Προφυλακτικὴ, PRÆSERVATORIA *extra Paroxyſmum* locum habet, quæ incremento humorum peccantium occurrit. Fluentes à capite revellit; adſcendentes vapores avertit. Qui influxerunt, evacuet; ſi in toto retundant, per alvum, ſudorem, urinam; ſi in parte conſtituti per uterum, os, hæmor-

 rhoi-

thoides, nares, palatum extermínentur. Quò etiam partium generantium, mandantium & recipientium intemperies corrigendæ, reductivè pertinent. Si vermes adſunt, ut enecentur & expellantur: Si aura vel vapor craſſus, fœtens, frigidus, vel malignâ qualitate peccet, ut per attenuantia, diſcutientia, quæ ſuavem odorem habent, calefaciunt & proprietate peculiari iisdem adverſantur.

Utrisque ζωτικῇ, VITALIS, in auxilium venit, tùm rerum ſex non naturalium, tùm medicamentorum alterantium & corroborantium uſu legitimô virium cuſtodiam agens, calorem vitalem per ſimilia conſervandô, ſanguinem bonum procreandô, ut inde balſamus naturalis, ſpiritusque cum eo animales mechanici inſtaurati, voluntatis per ſenſus & motus organa imperium exſequentis animæ munus ſuum incorruptè expedire valeant.

Materia auxilii ex triplici auxiliorũ fonte uſitatô deſumenda: *Chirurgicô, pharmaceuticô* & *diæteticô*, indicationibus & agendis tàm in *paroxyſmô* quàm *extra paroxyſmum* conſurgentibus ſatisfacit.

Caput IX.

Auxilia, eorundemque materiam & adminiſtrandi modum in paroxyſmô adducit.

PAROXYSMI ſeu ACCESSIONIS TEMPORE, *Galenô* ſuadente *12. meth. med. c. 2.* illis eſt obviam eundum, quæ magis urgent. Urgent maximè lapſus & defectus ſpirituum animaliũ, atq; motus voluntarii, qui non aliter atque excitatione à ſomnô profundô, vigiliarum inductione & refocillatione ſpirituum animalium curari deſiderant.

Materia, quæ his ſcopis ſubveniunt, variæ ſunt.

I. ex Fonte CHIRURGICO. V. SECTIO locum habebit, ſi eſt ab interceptione venarum, ſi ab ictu, percuſſione validâ capitis, ſicque repentè ingruat, teſte *Gal. 4. aphor. t. 23.* metu præfocationis, ut iterum is docet: Vel ſi æger fuerit plethoricus, vini potio nimia generoſioris præceſſerit, maximè ſub æſtate, in regione calidâ, prout has conditiones recenſet *Jacchinus in cura lethargi. l.c. in com. in lib. IX. Rhaſ.* Seca-

Secari poteſt *mediana*, *cephalica*. Qui ad ἐνθυωρείαν vaſorum reſpiciunt, & dextra dextris, ſiniſtra ſiniſtris conſentire arbitrantur, modò in dextro, modò in ſiniſtro brachio ſanguinem projiciunt. Alii, motum ſanguis circulatorium attendentes, hoc negligunt, & in utroq; magis conſpicuam eligunt, dum modò membrum alio morbô non ſit affectum, quod eam non admittat. Communiter *cephalicam* Veteres eligerunt, cujus tamen cum capite conſenſum peculiarem rejectant recentiores, cum nulla inter hanc & vaſa capitis ἀναςόμωσις ordinariè intercedat, uti demonſtrat *Joh. Riolanus in Anthropograph.*

Actuarius jugularium ſectionem commendat, ſi à ſanguine ſenſus veluti detineantur *l. 3. m. m. c. 1.*

An ARTERIOTOMIA poſſit in medium vocari, nulli dubitamus, cum potentius avertat & revellat peccantem ſanguinem, dummodò à peritis inſtituatur & tempeſtivè exerceatur. Lege ſis. *Marcum Aurelium Severinum* hoc de problemate *Lib. de Efficac. Medicin. 1.*

Quantitas ſanguinis è vena prolecti mediocris eſſe debet. An autem interpolatis viribus hæc extrahenda, vires ægri cauſæque notatæ indicabunt. Facienda ampla plaga, cum ſanguis ſit craſſior.

Tempus neceſſitatis diem & horam cum urget affectus, admittit omnem, ſive noctu ſive interdiu in carum quis incidat, dummodò prohibentia non adfuerint, permittentia verò plura adſint.

CUCURBITULÆ *ſcarificatæ*, qui v. ſ. reformidant & illis ſunt adſueti, commendari poſſunt, ut revellentes & venæſectioni vicariæ.

De Ludovic. Septali conſilio pone aures applicari poſſunt. *Rhaſes* cucurbitulam magnam cum multâ flammâ *ſine ſcarificatione* humeris applicare ſolet. Fieri hoc volunt, non ratione ſanguinis, ſed quia dolorem inferunt, ut indè æger à ſomno excitetur.

Nonnulli ſupra ulcera ſcarificata ponunt ſal & muriam.

CAUTERIA actualia, nihil proficientibus reliquis, laudant *Mercurialis, Maſſaria in Praxi*, & *Zacutus Luſitanus*. Va-

let *ſartago ferrea calefacta Rhaſis*, & multoties capiti admota.

VESICATORIA fortia idem efficient vertici appoſita.

Proderunt FRICTIONES in dorſo & pedibus *aſpera;* ſi ſomnus profundior, ad rubedinem uſque.

Trallianus ol. laurino aut rutaceo manus prius inungit. Panni adhibendi aſperi.

LIGATURÆ poſſunt fieri in extraneis partibus, revulſionis gratia, fortes debiles, ut inde excitetur æger.

VELLIGATIONES & PUNCTURÆ aurium, pilorum, narium, quas *Aurelianus l. 2. acut. 4.* ſolus fere improbat, efficaciam ſuam in excitandis ægris ſatis manifeſtam reddunt, *Avicenna l. c.* omnia quæ contriſtant animum in ſenſu extinctô revocando plurimum prodeſſe ſcribit.

II. Ex PHARMACEUTICO, VOMITORIA laudat *Avicenna* cum penna & ſinapi. *Hieronym. Mercurialis* de horum uſu dubitat. Exiſtimat enim adeò eſſe ſomno ſepultos, quo minus poſſibile ſit ad vomitum provocare. Sæpe tamen ſponte natura vomitum inſtituit, ut in caroticis ab ebrietate. Exiſtimamus tamen uſque adeò ea fugienda non eſſe, cum & extremis morbis extrema remedia optima ſint.

Jacchinus Com. in Rhaſ. oxymel ſcilliticum & ſinapi, decoctum nepetæ & thymi commendat. *Riverius Prax. med. l. 1. c. 11.* comate effectos pueros ⊖le ⊕li vomitivo promtius & tutius, quàm ullo alio remedio liberari ſcribit.

Tinctura nicotianæ cum aq. vitæ extracta. & ad. ʒij. cum melle excepta in os infuſa potenter educit.

CLYSTERES ubi acriores fuerint, potentius evacuando revellunt. *Riverius in Praxi* initio laxante utitur, demum forti. Nonnulli clyſteres V. S. præmittunt, quas tutiores ideò cenſet *Riverius*, poſt fortiores ſubjungit, quibus etiam *infuſ. croc. metallor.* vel *aq. benedict. ad ℥j. vel ℥iij.* addit.

℞. *Rad. alth. angel. lil. alb. an.* ℥ß.
Herb. rut. puleg. mer- curial. an. Mj.
Flor. lil. convall. ſtœchad. arab. lavend. ana. Pij.
Sem.

Sem. carthami. aniſ. fœnicul. a. ℥iij. prun. Damaſ. N. vij.
coq. in ſ. q. aq. fontanæ. Colat. ℞. ℥x. in hac *diſſolv. elect. hier. pier. cum agarico* ℥j.

Olei rut. expreſſ. *chamæmel.* *a.* ℥j.
Salis com. ʒß. *M. f. Clyſter.* S. Clyſtier.

vel:

℞. *Decoct. emollient.* ℔j. *Aquæ benedict. turbidæ* ℥iv.
Electuar. diaphœnic. ℥j. *M. F. clyſter.*

Uſus horum repetendus, manè, veſperi, ſique non redduntur.

SUPPOSITORIA locum habebunt uſualia, quæ in officinis proſtant. Fortioribus ubi opus eſt, ſpecies purgantes addi poterunt. Deſperata res eſt, ait *Riverius*, ſi ſtatim rejiciantur, ob reſolutionem ſpirituum. Interdum planè non redduntur, ob ſenſum planè ablatum. Vidit hoc *Nobiliſſimus Dn. D. Præſes* in forti apoplexia detentis, quibus alterâ ab obitu diu, ſenſim effluxere.

SUFFIMENTA graveolentia à nonnullis laudantur, quæ tamen ab aliis rejiciuntur, cum cerebrum valdè repleant, & ſpiritus animales obtenebrent. In horum locum naribus adhibenda *puleginm, ruta, ſerpillum, hyſſopus, origanum, ſemen nigellæ &c. Hæc omnia* cocta in aceto, addita particula caſtorei, cum fructu exhiberi poſſunt.

℞. *Radic. angel. zedoar. a.* ℈ij. *caſtor.*
Sem. nigell. ʒj. *camph.* *a.* ℈ß.
baccar. laur. ʒß. *conciſ. & contuſ.* *M.*
f. Nodulus ex ſindon. rubr. S. Riechbüſchel. Nonnulli galbanum & caſtoreum aceto madefactum naribus admovent.

Quemadmodum ERRHINA in multis, inprimis autem frigidis capitis affectibus, ita etiam in hoc conveniunt.

℞. *Pulv. majoran.* Pij. *caſtor. gr. vj.*
lil. convall. Pij. *olei aniſ. ſucc. a. gutt. ij.*
ſem. nigell. ʒß. *M. f. Pulvis* S. Nießpulver.

Alii præſens remedium eſſe cenſent *pilul. cochiar. ad* ʒj. *in aq. vitæ* diſſolutæ.

Horum uſum, ubi diu perſeverat affectus & æger difficulter excitetur, commodiſſimum cenſet *Riverius*. Monet tamen diutius non eſſe in eis perſiſtendum, ne caput repleant, humores

com-

commoveant & fundant. In initio minus tutò, cum & levior affectus in apoplexiam interdum degeneret.

APOPHLEGMATISMI ad fauces retrahunt peccantem pituitoſum humorem. Illiniri debent fauces theriacâ *in aq. vitæ*, aut *apoplecticâ* ſoluta. *Oxymel ſcilliticum* prodeſt.

INSENSIBILITER DISCUTIENTIA ſunt IRRIGATIONES & CAPITI LUVIA, Valet ad excitandum, ſi facies & oculi, cum poſca ſive acetô & aquâ humectentur.

LOTIONES parari poſſunt ex *lixivio* acri, in quo decoquantur *laurus, juniperi baccæ, roriſmar. puleg. origan. ruta, calamenth. herb. paralyſ. thym. abſinth.* Excipiantur linteo duplicatô, & capiti, cum pedibus ſæpius applicentur; abſtergantur eô brachia & crura.

BALSAMA naribus ac temporibus illita multum conferunt ad ægri ſalutem.

℞. *Ol. nuc. moſch.* ʒiij.	*cinamom. gr. vj.*
balſ. Peruv. ʒij.	*zibet. ambr. moſch. a. g. iij.*
ol. lign. rhod. cariophyll. *ana.* ℈ß.	*M. f. Balſamum.*

S. Balſam die Schläff darmit zu beſtreichen.

Emplaſtrum ex pice nigrâ capiti impoſitum præmiſsâ frictione, commendat *Autor Enchirid. Practici, Medici*, cujus lineamenta ferunt duxiſſe *Fernelium.*

AQVÆ VITALI CORDIALI MICROCOSMICÆ multum nonnulli tribuunt; ſed ſuſpecti auxilii damnatur à *Nobiliſſimo Dn. D. Rolfinciô, chim. in art. form. redact. l. 3. ſect. 1 art. 1. c. 7.* Locum *aq. apoplectic. Langii, hirundinum, carfunculi, ſerpilli cum ſucc. deſtillat. N. M. deſtillat. ſupplent.*

Nonnulli hîc plura medicamenta, à proprietate juvantiâ contra hunc affectum proponunt.

Dominicus Leonus, cap. propriô ſcribit, quendam empiricum retuliſſe, ſuccum conſolidæ, præcipuè minoris, ad ℥ij. hauſtum, lethargicos & caro laborantes excitare, & omnem ſomnum profundum removere. *Idem ſcribit:* fel gruis tepefactum in vaſe plumbeô, & illitum occipiti, à ſomno excitare, myrrham item & thus deglutitum ſomnum diſcutere. Recen-

ſet

ſet ibidem etiam alia quædam ſub cervicali poſita, vel corpori alligata, quæ vigilias præſtant, ut ſunt oculi, cor & fel philomelæ, penna dextræ alæ merulæ, caput & cor veſpertilionis, oculi upupæ, quæ tamen videntur eſſe ſuperſtitioſa.

Hieronymus Mercurialis l.c. pulverem ſequentem exſiccantem & calefacientem *coronali* commiſſum inſpergendum præſcribit:

℞. *Flor. ſtœchad.*	*caſtor.* ℈ij.
majoran.	*Fl. roſar. rubr.*
ſerpilli	*cariophyllor. arom.*
origan. ana. ʒiij.	*an.* ℈j.

Omnia pulveriſentur & ſuturæ coronali inſpergantur.

Ex DIÆTETICO. Si *à fumo & vaporibus*, convenit *mutatio aëris* in luminoſum, è frigido in calidum, vel vice verſa. Accendantur folia *lauri, juniperi, thus, aſſa dulc. gum. elem. Strepitus* fiant, *ſaltus, cantus inſtituantur*, eaque quibus vel æger delectatur vel contriſtatur, in medium vocentur. Scilicet ſi ſit vinoſus advocandi ſodales, qui Libero liberè litent, vaſa vinoſa ſubindè frangant, viciſſimque obſtrepant, increpent, jacentis Nemeſia incitent.

Grunniat, hic rudat, hic ſimulatâ voce coaxet,
& feriat ſtrepitu vociferante tholos.

Si fuerit *avarus*, illud *Horatianum* intonent, 2. *Satyra* 3. ſacco nummorum in menſam effuſo, utque plures ad numerandam accedant. Erigant hominem, & illud addant:

Ni tua cuſtodis, avidus jam hæc auferet hæres
Men' vivo? ut vivas igitur, vigila.

CAPUT X.

Auxilia extra paroxyſmum ordine producit chirurgica.

EXTRA PAROXYSMUM, ubi æger à ſomno fuerit excitatus, tentanda omnia ſunt, quo cauſæ foventes & generantes earum auferantur, id quod fit, cum oculum, vel ad humores, vel flatus, vel vermes, morbos etiam ipſos, quos concitat & excitat direxerimus. Proſpiciamus etiam ſedulò, ne nova

materia generetur & recidivam in currat æger. Hoc fit partium mandantium & recipientiū evacuatione, alteratione & robore.

Ex CHIRURGICO *fonte*, quæ in actu curatorio ipſius paroxyſmi producta fuere, pari cum fructu adminiſtrari poterunt.

VENÆSECTIO divinum illud ac ſalutare remedium, an in carô noſtrô conveniat, inter veteres & neotericos medicos lis eſt: alii enim illam pro curâ affectus, nunquam non adhibendam ſuadent; alii contra eandem ceu noxiam ac periculoſam, ſemper rejiciendam eſſe, contendunt.

Jacchinus inter alias rationes potiorem hanc, cur veteres ejus non meminerint, adfert, quod cari materia frigidior ſit, quàm lethargi, quia non putreſcit. Quâ ratione lethargum decrepitis non accidere docuit.

Poterunt autem aperiri *cephalica* & *mediana*, ſi TOTUM ſubitò deplendū: *vena frontis*, ſi CAPUT per eſſentiam laborat; Si LIEN, *ſalvatella* ex Arabum mente: Si ſuppreſſi MENSES *ſeptena* ſecabitur.

Quantitas, ſi corpus fuerit plethoricum, ſit major: minor ſi ſerum & pituita dominium geſſerint.

Tempus ſit vernum & autumnale, niſi neceſſitas legem mutet.

ARTERIÆ, ſi ſanguis turbidior ſit & vaporoſior, caput per eſſentiam laborans, minores circa tempora itidem ſecari poſſunt.

CUCURBITULÆ cum ſcarificatione eandem ob cauſam ſingulis menſibus, ſcapulis, femori, natibus adfigi poterunt, in illis cumprimis qui his fuêre aſſueti.

HÆMORRHOIDES per hirudines, ſi à ſuppreſſis σύμπτωμα hoc deſcendat, ano applicatas, vel ſuppoſitoriis acribus, pannis aſperis, aut lancetta aperiendæ.

FRICTIONES ad faciliorem tranſpirationem, & quatenus attenuant & educunt humores, hoc in affectu non parvam præſtabunt operam, inprimis calidis ſi fiant & inſtituantur linteis, cum vel ſine balneorum uſu.

FONTICULI ſenſim humores aqueos educunt, par-

tes

ſteſque exiccando roborant. In *idiopathicô* ſuturæ coronali, & occipiti, in *ſymphathicô*, femori & brachio inurantur.

Materia eſt vel ſimplex inciſio, vel allium cum aceto. *Lapis corroſivus ex lixivio cinerum clavellat. ſale* ♀*r. & calc. viv. parat. vel* 🜄*. butyr.* ♁*nii,* ☿ *præcipitat. rub.* lapis infernal.

VESICATORIA & SINAPISMI in ſeroſa capitis colluvie ſenſim evocanda, dignam præſtant operam.

Interdum ad operationes chirurgicas particulares deſcendendum, ubi cauſæ vehementia & vitæ periculum invitant. Si à contuſione & ſubſidentia cranii, μῆνιγγοφύλακα adhibemus, cujus adminiſtrandi modum videſis apud *C. Celſum lib. de re medic. l. 8. c. 3.* Si fractura adſit aut fiſſura, ſi pus aut ſanguis concretus lateat ſub calvaria, *trepanationem* adhibere non erit incommodum.

Caput XI.

Apparatum pharmaceuticum enumerat evacuantem.

MEdicamenta quæ Græcis φάρμακα dicuntur, tam *evacuantia*, quàm *alterantia*, ſub qua *corroborantia* & *confortantia* comprehenduntur, περιφυλάξεως ἕνεκα, affectus hic depoſcit.

Ex EVACUANTIUM *communium ſenſibilium* numero

I. LENIENTIA alvum, qui eam adſtrictam habent, omni jure præmittenda; quo viæ reddantur patentes, lubricæ, nihilque præparandis & educendis humoribus obicem ponat. Hæc commendavit *Hippocrates 2. aph. 9.*

Per OS, ἀνωπερικά, VOMITORIA, ſi *Galen. in com.* ſequimur, ſunt *Decoct. ſem. malv. atriplic. raphan. cum oxymelit. Jus pingue muriatum. Elect. diaſar. Fernel. Aq. vomitiv. de cortic. luteis nuc. jugland. Plateri.*

Per ALVUM κατωπερικὰ *Sir. roſar. ſolut. de cichor. cum rhab. Paſſul. & Prunæ laxativ. El. lenitiv. Fl. Benedict. laxativ. Pilul. Francofurt. Aquapend. de aloë roſat. violat.*

℞. *Aloë roſatæ* ℈j.	*diacrydii*. *gr*. iij.
⚬⚬ *aniſ*.	*cum ſir. de ſtœchade*.
ſuccin. an. *g*. *j*.	*F. pilul. n. xv*.

Conſpergantur *pulv. cinam*. D. *in pixide*.

S. Laxirpillen auff einmahl.

Sumantur bis aut ter in ſeptimana hora una ante prandium.

Per ALVUM *clyſter*. ex Decocto *Herb. ſ. emollient. betonic. origani. chamepyt. Sem. aniſ. fœnicul. Fl. chamæmel. ſambuc. centaur. min. additis melle roſato, Electuar. de caſſia pro clyſteribus lenitiv. diacatholic. Ol. commun. chamæmel. rut. coſtino. Sale communi. ⊖tr. ℥iat. tinctur. ♀. confectus injiciatur*.

Teneriores ætatis, qui hunc reſpuunt, *Externè* venter *unguento de althæa*, pinguedine anſerinâ inungatur, vel:

℞. *Ol. amygdal. dulc*.	*ſalis*. ʒß
Pingued. anſerin.	*ſpec. hier*. ℈j.
Ungv. de althæa.	*diacrydii gr. iv. M*.
Butyr. majal. an. ℥ij.	*F. linimentum quo umbilicus inungatur*.
Colocynth. ℈j.	

Nonnulli corticem nucis dimidiæ juglandinæ excavant, linimento ſimili implent, umbilicoque imponunt, hocque aliquoties repetunt.

II. PRÆPARANTIA, quæ humores craſſos attenuant, ſeroſos attemperant, viſcidos & lentos incidunt & detergunt. Si *Pituita* peccaverit, conducent *Decoct. aperitiv. maj. & minus* adjectis cephalicis, ut ſunt ex *ſimplicibus*, *Fol. ſalv. roriſm. fl. primul. ver. pæon. Rad. doronci. cyper. rot. Sem. carvi, fœnicul. Bacc. juniperi. macis. galang. cinamom*.

Ex *compoſitis Aq. betonic. ſalv. primul. ver. apoplect. carfuncul. aur. oxymel. Sirup. ex eisdem. de calamenth. hyſſopo. Conſerv. tunic. roriſmarin. Elect. diacor. Eſſent. roriſm. meliſſ. Spir. cochl. menth. Elixir. citri. juniperin. Sal. fœnicul. Fecul. ari. Mixtur. ſimpl. theriacal. ♀ris camphorat. Spir. ⊖lis. ♂t. ⊕l. Clyſſus* ℥ii.

℞. Eſ-

℞. *Eſſent. meliſſ.* ℥ß. *Elixir. citri* a. ℥ij.
Aq. betonic. ℥vj. *M. in vitro*
Sirup. fl. tunic. *D.* S.

Digeſtiv *eſſenz* ein Löffel voll auff einmahl.

Propinetur mane, præmiſſo juſculo juris galli cum *ſpeciebus cephalic. alterantibus.*

℞. *Mixtur. ſimpl* ℥ij. *Tinctur. fl. pœoniæ.* a. *gr. xv.*
Spir. ⊕*l.* ♂*tis.* ℈j. *M. In vitro.*
lil. conval. S.

Digeſtiv *mixtur* 25. Tröpfflein auff einmahl.

In jure carnis non multum ſalito.

Si admixta fuerit BILIS addantur *cichoracea:* Si MELANCHOLIA, *borrag. bugloſſ. Sirup. de pom. dulc. Tinctur. & arcanum* ♀*ri*, *Eſſentia* ♂*tis aperitiv.*

III. PURGANTIA ratione humorum peccantium variãnda ſunt. Nota horum materia eſt, ex *Galenicorum* quam *Chimicorum* ſubſelliis petita.

Nonnulli ad lethargi curam reſpicientes, ſuſpecta reddunt in ſoporoſis purgantia, adducta hac ratione, quod materia ad evacuandum admodum contumax ſit. Videatur *Jacchin. in Com. ad Rhaſ. l. c.* Diſſuaderi tamen purgatio nequit, aut avertat aut evacuet, viam etiam nobis monſtrante natura, quæ contumaciſſimos humores hosce alvi fluore diſſolvit, ut adnotatum *6. Coacar. Hipp. Com. 1. n. 33.*

Eô fine, ſi ventriculus mali fomitem occupat, *Avicenn. & Meſue.* VOMITORIA propinare jubent. Ejusmodi ſunt *Sal.* ⊕*l. vomitor. Sal.* ⊕*li albi Grulingii. Succin.* ♃*ii. Gummi de Peru. Aq. Benedict. Rulandi ex croco metall. parat.*

℞. ♀*ri emetic.* *Aq. fœniculi* ℥iij.
Mynſicht. gr. iv. *Sirup. de cinam.* ℥vj.
M. S. Brechträncklein auff einmahl.

Inter *καθαρτικὰ*, purgantia per ALVUM propriè dicta *Trallianus l. c.* *δακρύδιον* i. e. ſcammonium, caroticis exhibere mandat. Ratio additur, quoniam *μοχθηρὸν* validum. Hunc imitari jubet *Hieronymus Mercurialis capite de lethargo.*

℞. *Diacrydij gr. iv.*
Caſtor. gr. iij.
Cum melle F. Pilulæ

Etſi enim ſcammonea purgat bilem, caſtoreum tamen adjunctum dubium omne aufferre ſubnectit.

In forma *boli.*

℞. *Elect. benedict. laxat. ʒj.*
Extract. diacarth. ʒß.
Fæcul. bryon. gr. viij.
♀. *vitriol. gr. v.*
aleoſacch. aniſ. q. ſ.
M. f. Bolus S.
Purgier Biſſen auff einmahl.

In formâ *pulveris.*

℞. *Mag. ſcam. gr. xv.*
gum. gutt. gr. vj.
cran. human. gr. iv.
æleoſacch. cinamon. iiij.
M. S. Purgierpülverlein auff einmahl.

IV. Generoſum etiam remedium ſunt DIAPHORETICA, quatenus colluviem ſeroſam in toto corpore ſtagnantem expurgant, tùm, quod ſi à veneno introductus is fuerit, per poros cutis eliminent: Si carotica paſſio hæc cùm morbo gallico, lue venerea, febre maligna conjungatur.

Uſus horum maximè materia concocta, & uti *Claudinus* exiſtimat, poſt diuretica.

Quantitas major eſt purgantibus. Incipitur à minori & adſcenditur ad majorem.

Forma prævalet liquidior, aut ſi ſolida deſideratur, non ſine] ſufficienti tamen vehiculo propinari debent.

Offerantur tempore matutino, ſtomacho jejuno. Continuetur ſudor ad 1. 2. tres horas, prout vires ferunt.

Locus lectuli ſunt, aur *ſtuphæ*. *Balneum Laconicum* his, qui in lecto ſudare nequeunt, concedi poterit.

In uſu ſunt *Decoct. ligni ſancti, ſaſſafras, ſarſaparill. chinæ.* Videatur citatus jam antea *Benedictus Sylvaticus.*

℞. *Rad. ſarſæparill. minut. conciſ.* ℥ij.
Fl. primul. veris.
lil. convall. a. mj.
Sem. fœnicul. ʒvj.
Aq. ℔. *iiij.*

Macerentur h. 24. & coq. poſtea ad medietatem, cui in fine addatur

datur *Agallochæ* ℈ivß. Colatum ſervetur ad uſum in loco frigido. Detur ſudaturo manè ℥v. vel ℥vj. adjecta aq. cinam. Delicatioribus, & quibus magnæ potiones non arrident, *pulveres, ſpiritus potiones* offerantur.

Paradigmatis loco

℞. *Magiſt. C. C.*
lapid. bezoard. an. ℈ß.
♋. an. gr. vij.
bezoard. ☽.
ol. citr. gutt. iij.
M. f. Pulvis. S. Schwitzpülverlein auff j. mahl.

℞. *miſtur. ſudorif. cathol. Rolfinc.* ℈iv.
M. f. Potio. D. S. Schwitztranck auff ein mahl.

DIURETICA, quæ abundantem in corpore humanô ſeroſitatem per urinam extrudunt, proponunt *Alexander Maſſaria in Praxi lib. 1. c. 13.* & *Mercurialis l. c.*

INTERNE

℞. *Terebinth. novies in aq. roſar. & endiv. lot. ac coctæ.* ℥ß.
Sacchari canthi ℥iß.
Ol. aniſi, fœniculi a. ℈ß.
M. F. pulvis.
D. in ſcatula. S. Urintreibender Zucker/ 1. Quintl. auff jmahl.

Propinetur *in cauſa frigida cum vino fœniculino*

In cauſa calida

℞. *Seri lact.* ℥iiij.
Tinctur. flor. cyan. calcatrip. an. ʒij.
Sirup. acetoſit. citri. ℥iß.
corall. rubr. ℥ß.
M. S. Urin treibende Molcken 1. Löffel voll auf zweymahl.

EXTERNE proderit *cataplaſma* à *Mercurial.* deſcript. Item *Inunct. lumbor. cum* ☍ *ſcorpion. juniperin. chamomælin.*

Laudantur *Acidulæ* & *Thermæ*, quæ iisdem præditæ viribus ſunt, *Egranenſes, Swalbacenſes, Carolinæ, Döplizenſes*, & quæ in agro habentur Patavino ab *Aureliano* dudum in forum productæ.

De uſu *balneorum* dubitat *Mercurialis.* Nequeunt planè omitti.

In-

Inſenſibiliter DISCUTIENTIA evacuant materiam debilem flatulentamque.

INTERNE offeratur *Decoct. acori, galangæ. Aqua zedoariæ. Fl. ſambuc. cum vino. Spec. diagalangæ aromat. roſat. Aq. theriacal. cochlear. Malvat. fœniculin.*

℞.	*Aq. Zedoar. cum vino deſtill.* ℥iß.	*Mixtur. ſimpl.* ℈ß.
	Sirup. de hyſſop. ʒvj.	*M. f. Potio.*
	Spir. cochlear. ℈j.	S. im trincken auff einmahl.

EXTERNE *Sacculi ex puleg. origan. Sem. fœnugræc. meliſſ. fl. chamomill. & ⊖le. communi decrepitato confecti.*

vel

℞.	*Ol. chamæmelin.* ℥j.	*M. f. Unguentum*
	Pingued. caſtor. ℥ß.	S.
	ceræ parùm	Sälblein den Leib darmit zu ſchmieren.

Hûc pertinent cucuphæ, pulveres cephalici extenſi, de quibus *cap. ſeq.*

Inter PARTICULARIA *evacuantia* eadem quæ capite præcedenti fuere nominata, valent.

Si ſenſerit æger caput à pituitoſa quadam materia adgravari, *Aretæi* de ſententia

APOPHLEGMATISMUM excitet *maſtiche.*

Exhiberi etiam poterit *Sinapi*, quod dentibus detritum fortiter pituitam elicit. Item *Aqua nucis moſchat. Radic. pyrethri* maſticata. *Theriacam & mithridatium* deguſtet. *Tabaci* uſum rejectat *Mercurialis*, qui tamen pituitoſis prohiberi non debet, ubi regio & conſuetudo altera natura ad hunc invitant.

Pituitam è NARIBUS elicit *ſuccus betæ* cum *aqua majoran.* Chimici dilaudant *⊕lum album* diſſolutum in eadem *aqua*, & naribus attractum, cavendum tamen ne fauces attingat, unde ſtrangulatus forte metuendus. Hanc præcavent Practici repletione oris per aquam frigidam. Citius operantur errhina addito *euphorbio.*

For-

Fortius operatur

℞. *Radic. belleb. alb. in aq. vit. macerat.* ℈ij. *caſtor.* ℈ß. ℅ *ſuccin. rutæ. a. gut. ij. moſch. gr. ij. M.* S. Wohlriechendes Nießepulver.

Videatur *Heurnius m. m. ad praxin. l. 1.* Improbantur autem cruda exiſtente materia præſente febre & thorace malè affecto. Bene *Vir prælaudatus* monet: fortia ejusmodi non tam naribus intrudenda, quam pixidi indita, naribus admovenda eſſe.

Caput XII.

Alterantia & corroborantia ex utroque fonte deſumta inveſtigat.

ALTERANTIA & ROBORANTIA in uſum quoque trahenda ſunt. Hæc vim habere debent, non ſolum manifeſtis qualitatibus intemperiem viſcerum mandantium & excipientium alterandi, ſed, ſi qua adeſt à cauſis morbificis relicta, malignam labem occultâ virtute ſive ſpecificâ expugnandi, cœlumque microcoſmicum ejusque intelligentias, ſpiritus opifices, virtute balſamica reficiendi.

Quamvis autem cuilibet viſceri ſua familiaria ſint medicamenta, tùm *calida*, tùm *frigida*, *internè* & *externè* adhibenda, *Mithridatium* tamen & *Theriaca* ab omnibus fermè Practicis inter *ἀντικαρωτικὰ* primo loco recenſentur.

Præterea *Caſtoreum* miris laudibus deprædicatur in ſoporoſis affectibus.

Hîc quæritur, an uſus caſtorei in noſtro affectu ſit conducibilis? Nos cum *Tralliano* affirmamus, dicit enim *l. 1. c. 4. ἐγὼ γοῦν οἶδα τῶν κρατηθέντων πολλοὺς ἀπὸ μόνου τούτου διαφυγόντας τὸν θάνατον: ego verò novi multos, eo morbo victos ſolo ejus uſu, caſtorei ſcil. mortem effugiſſe.*

Nicolaus Florentinus uſum *aquæ vitæ* ſenibus commendat, qui etiam adſuetis damno non erit. *Avicenna moſchum* in hac affectione extollit, ut corroborans, extra tamen paroxyſmum. *Agricola. Com. in Popp. ol.* ☽*næ in Sp. V. ad gr. vij.* ☉ *potabi-*

le.

le. *Specif. ex cinnab.* ℥ij. ſuum quoque hic meretur locum.

℞. *Conſerv. flor. anthos.*	*Magiſt. perlar. corall.*
pæoniæ. primul. ver.	*corn. alc. an.* ℈j.
an. ℥j.	*Miſtur. apoplect. Rolf.*
Acori cond. ʒvj.	*Sp. ceraſ. nigr. a* ℈ß.
Nuc. indic. condit N.t.	*Sirup. flor. tunic.*
Specier. diambr. dia-	*ſtœchad. arab. a. q. ſ.*
moſch. dulc. c. m. a. ℈ij.	*M. f. Electuarium.* S.

Stärckende Häupt Lattwerge auff etzliche mahl.

℞. *Corn. cerv. ſpagir præp.*	*Spec. diamarg. f.* ʒij.
ebor. ſine igne præp. a. ℈ij.	*ſacchar. perlat.* ʒvj.
Confect. hyacinth.	*ol. aniſ. fœnic. an.*
alkermes. a. ℈j.	*gut. iiij.*

M. f. Tragea. S. Stärck Triſenet auff etzliche mahl.

Capiat æger manè cum buccella ſpir. lil. convall. impiægnata cuſpidem cultelli unam & alteram. Eadem à prandio & cœna etiam ex uſu erit.

In *ventriculi debilitate.*

℞. *Spirit. menth.* ℥j.	*Eſſent. roriſmar.* ʒij.
Brodii de acoro	*Spirit. ⊕li ♂t. parum.*
condito ℥ß.	*M.*

S. Magen mixtur. Cochleare unum mane, præmiſſo juſculo.

Si hepar in cauſa fuerit.

℞. *Spec. diarrhod. Abbat.* ℈iiij	*Epat. lupi præp. a.* ℈j.
diatr. ſantal. ℈ij.	*Sacchar. in aq. fl. cichor.*
Raſur. ebor opt. l. vigat.	*& pæon. q. ſ ſolut.* ℥iij.
Corall. rubr. præp.	*M. F. l. a. Rotulæ.*

S. Leberküchlein.

Si ſanguis juſto calidior & fervidior vaporibus caput repleat.

℞. *Tinctur. roſar. violar. purpur. a.* ℥iß.
Sacchari perlat. ℥iij.
M.

S. Kühlende Leber Tinctur Dentur duo vel tria cochlearia pro doſi.

℞. *Fol.*

Si *lien* cauſam ſubminiſtraverit.

℞. *Fol. ling. cervin. N. iij.*
Cetrach. Mß.
Comat. agerati.
Flor. violar.
bugloß.
naſturt. indic. an. P j
Rad. 5. aperitiv. ana P iß.
cichor.
ſarſaparill.
Cortic. fraxin.
tamariſc.
frangul. an. ℥ij.
Ligni ſaſſafras.
Pulp. tamarind.
Paſſul. min. an. ℥ß.

Stent infuſa in aq. agrimon. & veronic. per noctem in l. c. Cras manè coq. ad ignem lentum ad dimidiæ part. conſumtionem
Colatur. ℥viij. adde
Sirup. de pomis borsdorff. ℥ij.
Oxymel. ſcillit. ℥vj.
Arcani ♀ri ʒj.
Aq. antiſcorbutic. Sennert. ℥ij.
M. D. in fictili S. Miltztranck auff viermahl.

Si *ab utero.*

℞. *Elix. uterin. Croll.* ℥ß.
D. in vitro
S. Mutter *elixir.*

Doſis g. xxi. in aq. matricar. cum vino deſtillat.

In *caro epileptico.*

℞. *Pulv. contra convulſ. epilept Sennert.* ℈ij.
Mag. Cran. human.
Cinnabar. nativ. an. ℈j.
Elæoſacchari roriſm.
citri. meliß. an. ℈ß.

M. S. Pulverlein auff 4. mahl. Alle Wechſel des Monats zugebrauchen.
Vehiculum ſit aq. flor. primul. veris, pæoniæ, tiliæ &c.

In *vermibus.*

℞. *Sacchari in aq. tanacet. ſolut.* ℥iij.
ol. tanacet deſtill. ℈j.
C. C. uſti ℈ij.

F. l. a. Morſuli.
S.
Morſellen wider die Würmer.

Si à morſu beſtiæ, fumo metallico, calcis vivæ; ab uſu hyoſciami & ſimilibus carus deſcenderit, addenda præſcriptis ſua cuilibet alexipharmaca erunt, ut ſi ab *hyoſcyamo, paſtinac. naſturt.*

ſturt. acetum Si à *cicuta, gentiana, ruta &c.* Si ab *opio*, *caſtoreum*: *à mandragora, radicula agreſtis &c.*

EXTERNA præter caput, partes quoque mandantes reſpiciant.

Cucupha parari poterit ex *rad. acori*, *cariophyllat. ireos, paeon. cort. citri. flor. paoniæ, primul. ver. benzo. ſtorac. roſ. rubris.*

Ex eisdem ſpeciebus in ſubtiliſſimum pulverem redactis, vertex conſpergi poterit cum cubitum iturus eſt æger, cras manè iterum abſtergendus cum *furfur.* tritic. aut *lixivio* ex cineribus vitium herbarumque cephalic. parato ac ⊖le nitri alterato.

SUFFIMIGIA etiam erunt ex uſu ſupperius adſignata.

Proderit BALSAMI *Ferneliani* uſus, cujus hæc eſt deſcriptio:

℞. *Fl ſtœchad. Arabic.*
anth.
lavendul.
chamomill. Roman.
ſambuc. a. Mj.
Croci. orient. ʒj.
Baccar. Lauri ℥j.
Pyrethr.
Zinzib. alb.
Caſtor. opt. ʒij.
Pulveriſatis adde
Spir. V. rectificat. ℔iß.
Terebinth. Cypr. lucidiß. ℔j.
F. l. a. deſtillatio ſeparatum à ſpiritu oleum ſeorſim aſſervandum.
Oleo hoc vertex & tempora inungi poſſunt.

Ventriculo debili confert *unguentum ſequens:*

℞. *Ol. de puleg. d.* ʒij.
calam. arom. ℈ß.
cariophyll. aromat. ℈j.
menth.
nardini an. ʒj.
N. M. expreß. ℈iv.
Ceræ virgin. parum.
M. F. unguentum.

Epati Cerotum ſantalinum; *Lieni* ol. de cappatibus conveniet.

HYPOCHONDRIACIS & HYSTERICIS proderit *Epithema ſiccum ex Herb. abrotan. matricar. Fl. chamomill. Sem. aniſi, carvi, bacc. juniperi, addito caſtoreo.*

Galbanum in aceto matricar. diſſolutum ſuper alutam extenſum & umbilico impoſitum.

UNI-

UNIVERSALIS medicina, ſeu LAPIS PHILOSOPHORUM, ſi eſſet in rerum natura, aut in ullius hominis manibus, næ ille expromtâ operâ ſuccurrere poſſet indigentiæ caroticorum, in actu curationis & præſervationis, nullaque alia opus eſſet occupatione. Verum talis in deſideriô magis & ſpe, quam in poſſeſſione & re, inania curioſorum eludit vota.

Nos interim contenti ſtabimus *Elixir. cephalic. Mynſicht. G. Rolfinc. Mixt. D. Michaelis. Tragem. ad effectus frigidos Quercetani Spec. diamarg. fr. & cal. diambr. diamoſch. c. & ſ. m. Confect. alkermes*, quæ *Avicenna* teſte, mortuos facit loqui. *Elæoſacch. ſuccin. roriſmar. Spir. lil. convall. Fecul. pæon. Tinctur. & Sirup. corallor. rubr. Pul. antiepilept. Sennerti Aq. carfuncul. aur. cordial. Hercul. Saxon.* &c.

CAPUT XIII. & ULTIMUM
Diætam ordinat.

DIÆTA rerum *ſex non naturalium* uſu circumſcripta, usque adeò neceſſaria eſt, ut hac ſola ferè præſerventur ægri à nova acceſſione. Videndum, *ſcribit Mercurial. l. c.* an à cauſis ſit affectus externis aut ab internis. Si enim ab externis, omni ſtudio auferendæ hæ ſunt.

AER itaque ſit lucidus, calidus & ſiccus, non fœtens, qui ſi non, parandus igne, accenſis *ligno juniperino*, *foliis lauri*, *olibano*. Vitentur venti boreales & aquilonii; loca eligantur ſublimiora; à lunæ radiis cameræ cuſtodiantur, quæ, auctore *Helmontio*, vitam enecat. Neque ſatis tutum ſub ſolis radiis commorari fervente æſtu, cum fundant & liquent, cerebrumque repleant.

VICTUS ratio, ſi adſit *febris, vulnus, inflammatio*, initio ſit tenuis; ſi æger ſit plethoricus, parcior cibus & potus convenit. Eligantur εὔπεπτοι καὶ εὔχυμοι, ad caliditatem & ſiccitatem vergentes. Repletio omni ſtudio vitanda. Noxium eſt priori nondum digeſto, novum aſſumere. Parcius cœnet, liberalius

prandeat. *Cibi* aſſati, carnes ferinæ, avium ſylveſtrium, piſces ſaxatiles, lucii, percæ, funduli, ni ſicca prohibeat ventriculi intemperies, menſæ apponantur, nec enim ut cenſuit *Mercurialis*, in totum áb illis eſt abſtinendum. *Condiantur major. roriſm. ſalv. ſatureja, Sem. fœniculi, cumin. Rad. petroſel. paſtinac: Aromatibus zinzibr. piper. cinam. cariophyll. cardamom. mac. Salſamenta* parentur ex *naſturt. aquatic. cochlear. proſunt cappares, oliva ſalita. Ceraſ. nigr. condit. berber. & ribeſia condit. poma citr. aurantia mala condit.* quæ furorem ſtomachi attemperant, hepati & cordi grata ſunt. Caveantur vaporoſa & humores pituitoſos generantia, qualia ſunt allium, cepa, lactuca, braſſica & fungi. Caſeus recens conceditur.

Ex obſoniis pira & poma dulcia, acida, nuces avellanæ, cidonia, pruna ungarica, nocere non poſſunt.

POTUS quondam mulſum erat, tantoperè decantatum ad affectus capitis à *Tralliano*. Hoc aqua diluendum & alterandum, habito ad cauſam morbi & partes mandantes reſpectu. *Cereviſia* quæ tentat caput, ut & *vina fortia*, non ſunt uſurpanda. Vina meraca vigilias inducere, exemplo Grammatici iſtius à *Galeno* citati, quidam probant. *Manlius* in *collectaneis libell. medic. pag. 774* virum quendam ſenem vigiliis multo tempore vexatum, juſſu *Melanchtonis* vini liberalioris ſub cœnam potu, ſomnũ recuperaſſe, adnotat. Præſervativè vinum forte non nocet ſobriè aſſumtum. In paroxyſmo, cum tentet caput, abſtinere uſu ejus ab interno ſolemus, ligandi enim ſenſus vim habet.

Hordeatum, ſi adeſt febris, *cum Tinctur. roſar. & violar. Sir. de acid. citri* alteratum; *ſerum etiam, lactem caprinum* alteratum cum *Herbis cephalicis, hepaticis, ſpleneticis* proſunt; Item *ſp.* ⊕*li*, ⊖. *Decoct. lign. ſaſſafras. cichor. ſcorzoner*, præſentibus indicationibus ſuam conferent operam.

EXERCITIA imperanda ſunt, repleto tamen minus ventre. Conducunt *curſus, ſaltationes. frictiones, balnea.* SOMNUS modum non excedat. Meridianus nocturno longiore deterior eſt. QUIES ambulatoria ſit. *Urinæ* liberæ fluant. *Sudor* in aſſuetis non ceſſet. *Hæmorrhoides* & *menſes* ne ſupprimantur.

AL-

ALVUS ingeſtis cotidiè reſpondeat, quod ſi non, per glandes,& emollientes cibos ſui officii admonenda.

VENUS altera parte exſiccat,altera caput debilitat immoderata. Pituitoſis confert, abſente cruditate ventriculi. Non ſtatim à cœna facta adornanda, neque ventre jejuno. Feſtina lentè.

ANIMI AFFECTUS placidiores nunquam obſervati ſunt intuliſſe convalituris damnum. Hilaritas & gaudium excandeſcentiæ qualicunque anteponantur. Non videndum ſolummodo eſt ad id, quod morbum curat, ſed etiam ad id, quod corpus à morbis præſervat. Iracundiæ itaque, excandeſcentiæ & indignationi locus dandus non eſt, vel, naturam ſi furca expellere non licet, ſaltim infimus. Interdum enim proſunt venti, interdum pluviæ.

Dulce mori miſeris,ſed mors optata recedit,
aſt cum triſtis eris præcipitata venit.

Symbola amicorum frequentanda, & civiles converſationes minus negligendæ. Adeunda ſpectacula ſunt,ducendæ choreæ, inſtituendi ludi. Modus autem in re qualibet, quem noſſe optimum eſt.

His omnibus præſideat divina benedictio & manus, quæ, ut verbis *Pindari* utamur: Ὀλυμπίων *od. ult.* πάντων ταμίαι ἔςγων ἐν οὐρανῷ, *omnium bonorum in cœlo diſpenſatrices ſunt.*

Nos ne ſcribendi carus corripiat, filum abrumpimus, inque gratiarum actione ad DEUM facta ſubſiſtimus.

Non latet aſſiduo doctrina parata labore:
Hinc eſt, conſpicuus quod ſit honore novo.

Honoris cauſa f.

Michael Prunner/ Ratisb.

Sci-

Scilicet ampla ſuis ſtatuit cultoribus ingens
Dona labor; ſeſe, qui coluêre, colit:
Hoc DUMERE doces, defunctus ritè labore,
Cùm jam jure novus TE comitetur honos.

Volante calamo apponebat

Hans Friderich von Minigeroda/
Eques.

Pileus ut Lycii nuptam TIBI ſignat Hygejam;
Sic precor innumeras hæc TIBI jungat opes.

Sic Praeclariſſimo Dno Doctorando, Fautori, Amico ac Commenſali ſuo amantisſimo, honoratiſſimo gratulatur

Hans Henrich Timaeus.

Præmia digna TUIS meritis fers. gratulor. ille
Cauſa novi ſemper ſit TIBI honoris honor.

honoris ergo ſcripſit

Eccard. Eraſmus Stammer
Eques.

Summa tenes Medici, quod pagina docta docebit;
Inde nec immeritò præmia ſumma capis.

Clariſſimo Dn. Doctorando, Amico, Fautori & Commenſali honoratiſſimo adgratulatur

Joh. Chriſtoph. Lange/ Jen.

F I N I S.